

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА VII КЛАС
ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

В обучението по български език в VII клас на прогимназиалния етап продължава овладяването на базисни знания, умения и отношения, предпоставка за запознаване на учениците със системата на съвременния български книжовен език и за развиване на тяхната комуникативна компетентност.

Учебната програма включва два модула: 1.български като втори език и 2. български като първи език.

В първия модул учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в 4-те речеви дейности: слушане, говорене, четене и писане за ниво B1 по ОЕЕР.

Лингвистичният терминологичен апарат се овладява във втория модул.

Във връзка с развиване на социокултурните компетентности учебната програма представя теми и дейности, насочени към овладяване на умения да се извлича и да се подбира информация от медийни и от художествени текстове (на хартиен и на електронен носител) за изпълняване на комуникативни задачи.

По отношение на развиваните езикови компетентности учебната програма предлага теми и дейности, насочени към осмисляне на: особености, които имат текстовете в масовата комуникация и художествените текстове; разликата в значенията на изявителното и повелителното наклонение; преизказните глаголни форми; същността и употребата на сложното съставно изречение и на сложното смесено изречение; начините за предаване на чужда реч в текста.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат публицистични и несложни художествени текстове, да участват в разговор по проблеми, свързани с ученическото ежедневие и интереси, както и да създават различни текстове.

Темите и дейностите, основа за развиване на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в VII клас, са насочени към изграждане на умения за участие в дискусия, за редактиране на текст и за създаване на следните видове текст: отговор на нравствен въпрос и анотация.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея.</p> <p>Разпознава текстовете според сферата на общуване.</p> <p>Търси, извлича и подбира информация от различни видове текст и от различни информационни източници. Използва информацията за решаване на определени комуникативни задачи.</p> <p>Задава въпроси и дава отговори по поставена от друг или по избрана от него тема.</p> <p>Изразява твърдения и се аргументира.</p> <p>Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда.</p>
ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Разпознава особености на медийния и на художествения текст.</p> <p>Познава и прилага книжовни езикови правила.</p> <p>Открива и редактира езикови грешки.</p> <p>Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика.</p> <p>Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.</p>

КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Слушане

Може да разбира основната тема и разграничава важни подробности при слушане на материал, ориентиран към интересите на ученика.

Може да участва в разговор между носители на езика, който се отнася до ежедневието на ученика, като само от време на време има нужда от пояснения.

Може да разбира детайлно инструкции.

Може да разбира основните проблеми от разкази, които се четат на глас в класната стая.

Умее да изслушва мнения и да сравнява различни гледни точки при участие в дискусия по познати теми.

Четене

Може да идентифицира в печатни материали основната тема, както и да се ориентира дали информацията представлява интерес за него.

Може да чете и разбира статии от пресата, където авторът представя определена гледна точка.

Може да разбира обясненията в учебника с помощта на речник.

Може да чете и да следва инструкциите за експерименти или опити.

Може да разграничава текстовете според тяхната цел (да информират, да забавляват, да обсъждат позиция).

Изработва план на текст с определена комуникативна задача.

Говорене

Говорене

Може да разпознава проблеми, които са взаимно свързани, и да обяснява връзката им.

Може активно да участва в групови занимания, като изразява мнението си и дава предложения.

Може да задава въпроси по текст с цел извличане на друга гледна точка.

Може да изразява мнение по литературна творба, изучавана в училище.

Може да говори за научни проблеми, изучавани в училище, като използва ежедневен език.

Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна цел.

Създава в устна форма:

- изказване (при участие в дискусия);
- кратък отговор на нравствен въпрос.

Писане

Може да води бележки, докато слуша текст.

Може да описва обекти и събития, които го интересуват, като изтъква предимствата и недостатъците им.

Може да състави план на текст по общовалидни проблеми.

Може да пише писма включително и в електронна форма, като изразява мнение, отношение, чувства.

Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава.

Спазва книжовни езикови правила.

Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика.

Редактира текст.

Създава в писмена форма (включително и в електронна форма):

- анотация;
- отговор на нравствен въпрос.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
БЕ като втори - НИВО В1 1. Страдателен залог	<p>Осмисля разликата в употребата на формите на минало страдателно причастие от глагол в свършен и в несвършен вид.</p> <p>Правилно употребява формите на страдателен залог в основните глаголни времена: сегашно, минало свършено и бъдеще.</p> <p>Разграничава причастно-страдателните от възвратно-страдателните форми и ги използва уместно в писмената и устната реч.</p> <p>Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на страдателен залог в българския език и подобни форми в езика на съответната страна.</p>	
2. Притежателни местоимения	<p>Автоматизира словоредните особености на пълните и кратките форми на притежателните местоимения.</p> <p>Спазва правилата за членуване в именните съчетания с кратки форми на притежателни местоимения (чантата ми; новата ми хубава чанта).</p> <p>Спазва правилата за членуване на пълните форми на притежателните местоимения.</p> <p>Употребява правилно формите на въпросителните местоимения за притежател.</p> <p>Използва правилно формите на притежателните местоимения в писмената и устната реч.</p> <p>Осмисля приликите/разликите между езиковите форми за притежание в българския език и в езика на съответната страна.</p>	

<p>3. Изразяване на минало действие - минало свършено и минало неопределено време</p>	<p>Осмисля разликата в значението на минало свършено и минало неопределено време.</p> <p>Осмисля значенията на минало неопределено време за изразяване на: а/минало действие с резултат в момента на говорене; б/ общ факт.</p> <p>Усвоява словоредните особености на формите за минало неопределено време на възвратните глаголи.</p> <p>Трансформира пряка реч (в минало свършено време) в непряка реч (в минало неопределено време).</p> <p>Осмисля приликите/разликите в глаголните форми при изразяване на минало действие в българския език и в езика на съответната страна.</p>	
<p>4. Относителни местоимения и наречия-обобщение</p>	<p>Автоматизира употребата на формите на относителните наречия за време, място, начин, количество и степен.</p> <p>Трансформира сложни изречения (със съюзни думи-относителни местоимения) в прости изречения (със сегашни деятелни причастия) и обратно.</p> <p>Свързва прости изречения в сложни съставни с подходящи относителни местоимения и наречия като съюзни думи.</p> <p>Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на относителни местоимения и наречия в българския език и подобни форми в езика на съответната страна.</p>	
<p>БЕ</p> <p>5. Текстът в масовата комуникация</p>	<p>Разпознава интервю, репортаж и информационна бележка като медийни текстове.</p> <p>Извлича и синтезира информация от медийни текстове.</p>	

6. Художествен текст	Търси, извлича, подбира, анализира информация от художествен текст (на хартиен и на електронен носител) за изпълнение на определена комуникативна задача.	
7. Думата като лексикално средство в текста	Разпознава неутрална и експресивна лексика в текст. Използва различни източници, включително и на електронен носител, за обогатяване на речника с нови думи и с нови значения на познати думи.	неутрална лексика експресивна лексика
8. Думата в речниковия състав на българския език	Разпознава домашни думи и чужди думи (чуждици и заемки). Умее да прави справка с речник на чуждите думи.	речников състав на езика домашни думи чужди думи (чуждици и заемки)
9. Звукови промени в думата	Обяснява случаи на несъответствие между изговор и правопис. Изговаря и пише домашни и чужди думи според правоговорните и правописните правила.	
10. Съвместна употреба на глаголни времена	Умее да използва съвместно подходящи глаголни времена в речевата практика.	
11. Наклонение на глагола. Преизказни глаголни форми	Познава спецификата на наклонението като начин за изразяване на отношение на говорещото лице към глаголното действие. Осмисля разликата в значенията на изявителното и повелителното наклонение. Разпознава преизказни глаголни форми в текст.	наклонение на глагола изявително наклонение повелително наклонение преизказни глаголни форми
12. Съставно сказуемо	Разпознава съставно сказуемо в изречение. Правилно образува и използва съставно сказуемо в речевата практика.	съставно сказуемо

13. Обособени части в простото изречение	Разпознава обособени части в изречението: прилагателни и причастни изрази. Употребява синонимни варианти на обособените изрази с прилагателни и причастия. Прилага пунктуационните правила при употреба на обособени части.	обособени части
14. Сложно съставно и сложно смесено изречение	Разпознава сложно съставно изречение. Разпознава главно и подчинено изречение в сложното съставно изречение. Уместно използва сложни съставни изречения в речевата практика. Разпознава съчинителните и подчинителните връзки в сложното смесено изречение.	сложно съставно изречение главно и подчинено изречение сложно смесено изречение

15. Пряко, непряко и полупряко предаване на чужда реч	Познава правилата за пряко, непряко и полупряко предаване на чужда реч в текст.	цитат полупряка реч
---	---	------------------------

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК* се предвижда работа върху следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Дискусия	Ориентира се в темата на дискусията. Участва в дискусия, като организира логически и аргументирано изказванията си; умее да оспори мнение, като проявява толерантност и учтивост към събеседниците. Спазва правоговорните изисквания; съобразява интонацията и силата на гласа си с конкретната речева ситуация. Поставя логическото ударение на подходящите места.	дискусия

Редактиране на текст	Познава и използва различни начини за редактиране на текст, за да постигне правилност и уместност на изказа. Спазва изучените книжовни езикови правила.	
Отговор на нравствен въпрос	Създава устен текст, в който тълкува, коментира, анализира същността на нравствен въпрос, за да аргументира собствена позиция във връзка с проблема. Съставя план на текста. Спазва изучените правоговорни правила.	
Анотация	Познава същността на анотацията като вид текст. Умее да създава анотация на книга, филм, представление и др. (включително и в електронна форма). Спазва изучените книжовни езикови правила.	анотация

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА в VII клас е от 102 до 120 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и между модулите в компонента *Български език* е по преценка на преподавателите.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА VII КЛАС
ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА
КОМПОНЕНТ *ЛИТЕРАТУРА***

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в VII клас е насочено към овладяване на диференцирани знания, умения и отношения, свързани с литературата и с изграждането на литературни и социокултурни компетентности на ученика. В сравнение с VI клас съотношението между задължителните за изучаване литературни творби от български и от чужди автори е подчертано различно. Тъй като със VII клас завършва основната образователна степен, акцентът е върху българската литература, като избраните от нея текстове водят интензивен и нерядко напрегнат диалог помежду си. С други думи, тук културното многообразие и разноречие се представя като вътрешно, в рамките на националната култура.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с разчитането на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, характерни и за съвременната епоха. Очакваните резултати в тази област са свързани и с отношенията автор – текст – читател, като фокусът е ориентиран към оценъчните умения на изграждащия се автономен читател.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с разчитането на изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания. Литературните компетентности може да се изградят на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за културно изразяване и творчество, за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика, развивани чрез обогатяване на жанровия репертоар на създаваните от учениците речеви продукти.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава основни ценности и норми на етническата национална общност и на гражданската национална общност. Съпоставя свои ценности с ценности на принадлежащия към етническата национална общност човек и

	<p>оценява значенията им в съответния социокултурен контекст.</p> <p>Идентифицира интерпретирани в литературни текстове проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове лична гледна точка.</p> <p>Разпознава по откъс от изучено произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение.</p> <p>Свързва имена на герои от изучено произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението.</p> <p>Свързва изучено произведение с името на автора, с жанра и с имена на герои от произведението.</p> <p>Свързва изучено произведение с интерпретирани в него мотиви.</p> <p>Определя начини, по които (откъс от) конкретен литературен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ.</p>
<p>ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ</p>	<p>Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета.</p> <p>Различава и тълкува в изучавани поетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя.</p> <p>Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа и тълкува изучавани разкази съобразно конкретните проявления на жанра.</p> <p>Познава значението на понятията <i>повест</i>, <i>ода</i>, <i>елегия</i>, <i>балада</i> и разпознава техни жанрови характеристики.</p> <p>Тълкува (откъси от) изучавана поест, ода, елегия, балада съобразно конкретните проявления на жанра.</p> <p>Познава значението на понятията <i>композиция</i>, <i>лирически говорител</i>, <i>лирически герой</i> и обяснява техните функции за изграждането на образа на човека и света в изучавани литературни текстове.</p> <p>Обяснява значението на сюжета в повествователни текстове.</p> <p>Подрежда събитията от фабулата на изучавано произведение според сюжета му.</p> <p>Тълкува смисъла на изречение от изучаван дълъг повествователен текст в повествователния контекст.</p>

<p>КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ</p>	<p>Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва книжовни езикови правила.</p>
---	--

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>I. Българинът във възрожденския свят</p> <p>I.1. „Стани, стани, юнак балкански“ и „Вятър ечи, Балкан стене“ (Д. Чинтулов)</p>	<p>Различава основни ценности и норми на българина във възрожденския свят. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на възрожденския свят в „Стани, стани, юнак балкански“ и във „Вятър ечи, Балкан стене“.</p>	

<p>I.2. „На прощаване в 1868 г.“ (Хр. Ботев)</p>	<p>Познава значението на понятието <i>лирически герой</i>. Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирически герой в „На прощаване в 1868 г.“ за изграждане на идеята за свободата като висша ценност.</p>	<p>лирически герой</p>
<p>I.3. Из „Немили-недраги“ (Ив. Вазов): I, II, III, V, X глава, епилог.</p>	<p>Познава значението на понятието <i>повест</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Немили-недраги“. Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждане на образа на българския хъш в откъсите от „Немили-недраги“.</p>	<p>повест</p>
<p>I.4. „Една българка“ (Ив. Вазов)</p>	<p>Познава значението на понятието <i>композиция</i>. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „Една българка“ и оценява значението им за завършеността на текста. Обяснява значението на сюжета в разказа „Една българка“. Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета.</p>	<p>композиция</p>
<p>I.5. „Опълченците на Шипка“ (Ив. Вазов)</p>	<p>Познава значението на понятието <i>ода</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Опълченците на Шипка“. Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка“ преживявания, настроения, състояния на героите.</p>	<p>ода</p>

<p>I.6. „Българският език“ (Ив. Вазов)</p>	<p>Разпознава жанрови характеристики на одата, проявени в „Българският език“. Различава и тълкува в „Българският език“ преживявания, настроения, състояния на лирическият говорител.</p>	
<p>II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти</p> <p>II.1. Из „До Чикаго и назад“ (Ал. Константинов) – (откъсът от „Вие трябва да сте били на Пловдивското изложение и знаете големия павилион?“ до „На г. Айвазияна търговията отиваше твърде зле, според думите му, но той имаше надежда да разпродаде повечко „рядкости“ в последните два месеца, септември и октомври, когато след летния сезон по-заможните американци ще посетят изложението.“); Из „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин“: „Бай Ганьо пътува“ (Ал. Константинов)</p>	<p>Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ действията и развитието на героите.</p> <p>Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа в „Бай Ганьо пътува“.</p> <p>Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъса от „До Чикаго и назад“.</p> <p>Идентифицира интерпретирани в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ проблеми и конфликти.</p>	

<p>II.2. „Неразделни“ (Пенчо Славейков)</p>	<p>Познава значението на понятието <i>балада</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Неразделни“. Различава и тълкува в „Неразделни“ преживявания, настроения, състояния на героя.</p>	<p>балада</p>
<p>II.3. „Заточеници“ (Пейо Яворов)</p>	<p>Познава значението на понятието <i>елегия</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Заточеници“. Различава и тълкува в „Заточеници“ преживявания, настроения, състояния на героите. Обяснява функциите на лирическите герои в „Заточеници“ за смисловото изграждане на текста.</p>	<p>елегия</p>
<p>II.4. „По жътва“ (Елин Пелин)</p>	<p>Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жътва“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жътва“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жътва“ действията на героите.</p>	
<p>II.5. „По жицата“ (Й. Йовков)</p>	<p>Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жицата“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жицата“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жицата“ действията на героите.</p>	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *ЛИТЕРАТУРА* се предвижда работа върху следната тема:

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Описание на предметна обстановка в художествен текст	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.	

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА* в VII клас е от 102 до 120 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и между модулите в компонента *Български език* е по преценка на преподавателите.